

การประเมินประสิทธิผล ปัจจัยยับยั้ง และปัจจัยส่งเสริมในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
สู่การบริหารงานในโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี*
EVALUATION OF EFFECTIVENESS OF IMPLEMENTATION INHIBITING AND
PROMOTING FACTORS IN APPLYING PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY
BY PRIMARY SCHOOLS IN PATHUMTHANI PROVINCE

อรุณรัตน์ อุ่มบางตาลาด*, นลินี ณ นคร, สัจจวรรณ ังดกระโทก

Arunrat Umbangtalad*, Nalinee Na Nakorn, Sungworn Ngudgratoke

หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย

Master of Education, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: arunrat.yada@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินประสิทธิผลการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี 2) ศึกษาปัจจัยที่ยับยั้งและส่งเสริมการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในจังหวัดปทุมธานี และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและครูที่รับผิดชอบการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี จำนวน 236 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายชั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม ประสิทธิภาพ ปัจจัยยับยั้ง และปัจจัยส่งเสริมในการดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน 33 ข้อ ค่าความตรงเชิงเนื้อหา 1.00 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .31 - .87 ค่าความเที่ยง .96 วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติเชิงบรรยาย การทดสอบค่าที และวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) โรงเรียนเห็นความสำคัญของการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่าระดับที่โรงเรียนทำได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความแตกต่างนี้ชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนมีประสิทธิผลในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ประมาณร้อยละ 93 2) ปัจจัยที่ยับยั้งการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ นโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดขาดความต่อเนื่อง งบประมาณมีจำกัด และบุคลากรขาดความรู้ ส่วนปัจจัยที่ส่งเสริมการดำเนินงาน คือ การขับเคลื่อนนโยบายอย่างต่อเนื่อง การสนับสนุนงบประมาณที่เพียงพอ และพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรในเรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) แนวทาง การพัฒนาการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน คือ การขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นนโยบายที่สำคัญ การบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรสถานศึกษา และการสนับสนุนงบประมาณจากต้นสังกัดอย่างเพียงพอ

คำสำคัญ: ประเมินประสิทธิผล, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, ปัจจัยที่ยับยั้งและปัจจัยส่งเสริม, การบริหารงานในโรงเรียนประถมศึกษา

* Received October 26, 2024; Revised December 7, 2024; Accepted December 14, 2024

Abstract

The objectives of this research article are to 1) Evaluate the effectiveness of operations according to the sufficiency economy philosophy of primary schools in Pathum Thani province, 2) Study the factors that inhibit and promote the operations according to the sufficiency economy philosophy of schools in Pathum Thani province, and 3) Propose guidelines for developing operations according to the sufficiency economy philosophy of primary schools in Pathum Thani province. The sample included 236 administrators and teachers responsible for operations according to the school's sufficiency economy philosophy under the Pathum Thani Educational Service Area Office, obtained through multi-stage random sampling. The research tools are questionnaires having questions requiring operation effectiveness, inhibitory promoting factors and guidelines for developing operations according to the sufficiency economy philosophy, having content validity indices of 1.00, discrimination ranging from .31 to .87 and a reliability of .96. Data were analyzed by descriptive statistics, t-test and content analysis. The results show that 1) Schools see the importance of operating according to the sufficiency economy philosophy more than the level at which they achieved statistically significant at .05 and this difference indicates that schools were effective in applying the sufficiency economy philosophy to school administration approximately by 93 percent. 2) Factors that inhibit the operation according to the sufficiency economy philosophy is the policies of the parent agency, lack continuity, the budget is limited, and staff lacking knowledge. The factors that promotes operations conclude the continuous driving of policies, sufficient budget support and development knowledge and abilities of personnel in the sufficiency economy philosophy, and 3) Guidelines for developing operations according to the sufficiency economy philosophy included driving the sufficiency economy philosophy into important policies, integrating the sufficiency economy philosophy into the school curriculum, and providing adequate budget support from the parent agency.

Keywords: Effectiveness Evaluation, Sufficiency Economy Philosophy, Inhibiting and Promoting Factors, Administration in Primary Schools

บทนำ

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงจะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2567) ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยต้องเผชิญกับสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว รัฐบาลได้น้อมนำหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญา นำทางในการพัฒนาประเทศมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้

อย่างมั่นคง เกิดภูมิคุ้มกัน และมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุล และยั่งยืน (อัชฎาฐ สวัสดิ์, 2565) นอกจากนี้รัฐบาลได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) มาเป็นแนวคิดหนึ่งของการจัดการศึกษา (Conceptual Design) โดยกำหนดไว้เป็นวิสัยทัศน์ในแผนการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิต อย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) กระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นหน่วยงานรัฐที่กำกับ ดูแลการศึกษาของชาติเพื่อการพัฒนาคุณภาพของประชาชนจึงได้กำหนดนโยบายและจุดเน้นของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้เป็นข้อแรก คือ ปลุกฝังความรักในสถาบันหลักของชาติและน้อมนำพระบรม ราโชบายด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติ โดยขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาเพื่อการบรรลุ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566) ซึ่ง ปรียานุช ธรรมปิยา ได้ศึกษา พบว่า การขับเคลื่อน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาจึงเป็นการดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรในภาค การศึกษาทุกระดับ น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันและการปฏิบัติภารกิจ (ปรียานุช ธรรมปิยา, 2558) ดังนั้น ในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาจึงจำเป็นต้อง กำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติที่ชัดเจน อีกทั้งมีมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหาร ครูผู้สอนสามารถ ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นความสมดุลทั้งพอประมาณ มีเหตุมีผล และมีภูมิคุ้มกันในการบริหารการศึกษา การบริหารงบประมาณ การจัดการสถานศึกษา การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดการกิจกรรมนักเรียน เพื่อปลุกฝัง และบ่มเพาะเด็กและเยาวชนให้เกิดกระบวนการปรับเปลี่ยนวิถีคิดและวิถีปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต “พอเพียง” (Sufficiency Mindset and Behavior) จะได้สามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตให้เจริญก้าวหน้าไปได้อย่างสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

อย่างไรก็ตาม การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปขับเคลื่อนให้บรรลุเป้าหมายได้นั้น นอกจากการมี นโยบายที่ชัดเจน มีมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนแล้ว ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ ที่แทรกเข้ามาหรือที่เกิดขึ้น ระหว่างดำเนินงานซึ่งมีทั้งปัจจัยที่ส่งเสริม เช่น การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคใน การดำเนินงานแม้ว่าจะมีการวางแผนอย่างรอบคอบมาแล้วก็ตาม เช่น การเปลี่ยนแปลงผู้รับผิดชอบทั้งระดับ ต้นสังกัดและระดับโรงเรียน ความจริงจังในการดำเนินนโยบาย การขาดแคลนบุคลากรทั้งในด้านจำนวนและ ความรู้ความสามารถ ซึ่ง ธวัชชัย งามเสงี่ยม ได้ศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีอำนาจพยากรณ์การส่งเสริมโครงการปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 คือ ปัจจัยด้าน การบริหารงานบุคคล ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านการบริหารงานทั่วไป ปัจจัยด้านการบริหาร งานวิชาการ และปัจจัยด้านการบริหารงบประมาณ โดยปัจจัยทั้งหมดร่วมกันพยากรณ์การส่งเสริมโครงการปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงของโรงเรียน ได้ร้อยละ 86.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 (ธวัชชัย งามเสงี่ยม, 2561) นอกจากนี้ อัชฎาฐ สวัสดิ์ และคณะ ได้เสนอข้อมูลจากการศึกษาความต้องการจำเป็น (Needs) ของการบริหารสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่จำเป็นต้องพัฒนา มี 3 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) ด้านการบริหารงานบุคคล ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) ด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (อัชฎาฐ สวัสดิ์ และคณะ, 2565) จากการทบทวนประเด็นปัญหาการวิจัยเกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง (หลักความพอประมาณ หลักความมีเหตุผล และหลักการมีภูมิคุ้มกัน) ไปใช้ในการบริหารงาน (ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านงานบุคคล และด้านงานทั่วไป) ในโรงเรียนประถมศึกษาที่ผ่านมา พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ใช้ วิธีการวิจัย (Research Methodology) เชิงพรรณนามากกว่าใช้วิธีวิทยาทางการประเมิน (Evaluation Methodology) โดยที่งานวิจัยของ ฐาปณิตา สว่างศรี และจำเนียร พลหาญ, เฉลิม ธนาวุฒิกูร, ธารา พิลาแสง และพา อักษรเสื่อ

เป็นตัวอย่งงานวิจัยที่ออกแบบเพื่อมุ่งศึกษาข้อเท็จจริงในประเด็นที่เกี่ยวกับแนวทาง/สภาพ/กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ฐาปณิตา สว่างศรี และจำเนียร พลหาญ, 2566); (เฉลิม ธนาวุฒิกูร, 2565); (ธรา พิลาสง และพา อักษรเสื่อ, 2562) ส่วนน้อยที่ใช้วิธีวิทยาทางการประเมิน เช่น บัณจิต ตาวุ่น และประจบ ขวัญมัน ทำการประเมินเชิงระบบโดยทำการประเมินปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลลัพธ์ของโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษา (บัณจิต ตาวุ่น และประจบ ขวัญมัน, 2565) และอัญญาสุวัตถิ ทำการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (อัญญาสุวัตถิ และคณะ, 2565) ซึ่งวิธีวิทยาการประเมินเหล่านี้จะมีกระบวนการตรวจสอบประเด็นการตัดสินใจที่เป็นข้อกังวล การเลือกข้อมูลที่เหมาะสม และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อรายงานข้อมูลสรุปที่เป็นประโยชน์ต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจในการเลือกทางเลือก ดังที่ Alkin, M. C. กล่าวว่า การรวบรวมข้อมูลจะถูกนำมาใช้เป็นหลักในการทำการตัดสินใจเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติทางเลือก ข้อมูลการประเมินควรนำเสนอต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจในรูปแบบที่สามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจต้องใช้ขั้นตอนการประเมินที่แตกต่างกัน (Alkin, M. C., 1970)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะทำการวิจัย เรื่อง การประเมินประสิทธิผล ปัจจัยยับยั้ง และปัจจัยส่งเสริมในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การบริหารงานในโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี การประเมินประสิทธิผลโดยตรวจสอบความแตกต่างของระดับความสำคัญการดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน และระดับการดำเนินงานที่โรงเรียนทำได้ ศึกษาปัจจัยยับยั้ง และปัจจัยส่งเสริมในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การบริหารงานในโรงเรียนโดยเริ่มที่โรงเรียนประถมศึกษา เพื่อนำสารสนเทศที่ได้ไปใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจ ปรับปรุงการดำเนินงาน รวมทั้งให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยยับยั้ง ปัจจัยส่งเสริม และข้อเสนอแนะในการพัฒนาแนวทางการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การบริหารงานในโรงเรียนประถมศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินประสิทธิผลการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยยับยั้งและส่งเสริมการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในจังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนา การดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 และ 2 จำนวน 338 คน โดยแบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 169 คน และครูที่เกี่ยวข้องกับโครงการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 169 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 และ 2 จำนวน 236 คน โดยแบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 118 คน และครูที่เกี่ยวข้องกับโครงการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 118 คน กลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน และใช้โรงเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เป็นแบบตรวจสอบรายการจำนวน 3 ข้อ ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ โดยให้ระบุระดับความสำคัญการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล และด้านการมีภูมิคุ้มกัน และระดับการดำเนินงานที่โรงเรียนทำได้ จำนวน 33 ข้อ ดังนี้ การดำเนินงานวิชาการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 17 ข้อ การดำเนินงานงบประมาณตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 22 ข้อ การดำเนินงานบริหารงานบุคคลตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 20 ข้อ และการดำเนินงานบริหารงานทั่วไปตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 22 ข้อ ค่าความตรงเชิงเนื้อหา 1.00 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .31 - .87 ค่าความเที่ยง .96 ส่วนตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิด จำนวน 3 ข้อ ถามในประเด็นต่อไปนี้ 1) ปัจจัยยับยั้งการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี 2) ปัจจัยส่งเสริมการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี และ 3) แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามหลักปรัชญาพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการ งบประมาณงานบุคคล และงานทั่วไปตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภายหลังที่โรงเรียนได้ดำเนินการตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการมาแล้วระยะหนึ่ง โดยผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเอง

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลสำหรับประเมินประสิทธิผลการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญการดำเนินงานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและระดับการดำเนินงานที่โรงเรียนทำได้ด้วยการทดสอบค่าที (t-test) ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ยับยั้งและส่งเสริมการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในจังหวัดปทุมธานี และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย และประเด็นในการอภิปรายผลการประเมินประสิทธิผล ปัจจัยยับยั้งและปัจจัยส่งเสริมในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การบริหารงานในโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี ดังนี้

1. ผลประเมินประสิทธิผลการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี

ผลประเมินประสิทธิผลการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี พิจารณาจากความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญของการดำเนินงานของโรงเรียนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และค่าเฉลี่ยระดับการดำเนินงานที่โรงเรียนทำได้ ทั้งนี้ผู้วิจัยทำการแยกเป็นประเด็น ดังนี้ 1) ผลการประเมินประสิทธิผลการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 2) ผลการประเมินประสิทธิผลการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 และ 3) ผลการประเมินประสิทธิผลการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี รายละเอียด มีดังนี้

1. ผลการประเมินประสิทธิผลการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และระดับการดำเนินงานที่ทำได้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

การดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	ระดับความสำคัญ		ระดับที่ทำได้		\bar{X}_2/\bar{X}_1	t	sig
	\bar{X}_1	S.D.	\bar{X}_2	S.D.			
การดำเนินงานด้วยความพอประมาณ	4.53	.51	4.10	.65	0.91	9.28	.001
การดำเนินงานด้วยความมีเหตุผล	4.55	.53	4.17	.67	0.92	8.00	.001
การดำเนินงานด้วยการมีภูมิคุ้มกัน	4.60	.53	4.30	.69	0.93	6.43	.001
รวม	4.56	.50	4.19	.64	0.92	8.54	.001

**p < .05

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญการดำเนินงานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ($\bar{X} = 4.56, S.D. = .50$) สูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับการดำเนินงานที่โรงเรียนทำได้ ($\bar{X} = 4.19, S.D. = .64$) ทั้งนี้ เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญการดำเนินงานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับการดำเนินงานที่โรงเรียนทำได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความแตกต่างนี้ชี้ให้เห็นว่าประสิทธิผลในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ประมาณร้อยละ 92

2. ผลการประเมินประสิทธิผลการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และระดับการดำเนินงานที่ทำได้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

การดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	ระดับความสำคัญ		ระดับที่ทำได้		\bar{X}_2/\bar{X}_1	t	sig
	\bar{X}_1	S.D.	\bar{X}_2	S.D.			
การดำเนินงานด้วยความพอประมาณ	4.45	.50	4.07	.62	0.91	8.38	.001
การดำเนินงานด้วยความมีเหตุผล	4.53	.50	4.15	.68	0.92	7.01	.001
การดำเนินงานด้วยการมีภูมิคุ้มกัน	4.55	.55	4.19	.73	0.92	6.07	.001
รวม	4.51	.49	4.13	.65	0.92	7.71	.001

**p < .05

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญการดำเนินงานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ($\bar{X}_1 = 4.51, S.D. = .49$) สูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับการดำเนินงานที่โรงเรียนทำได้ ($\bar{X}_2 = 4.13, S.D. = .65$) ทั้งนี้ เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญการดำเนินงานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับการดำเนินงานที่โรงเรียนทำได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความแตกต่างนี้ชี้ให้เห็นว่าประสิทธิผลในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ประมาณร้อยละ 92

3. ผลการประเมินประสิทธิผลการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดปทุมธานี ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และระดับการดำเนินงานที่ทำได้ของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี

การดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	ระดับความสำคัญ		ระดับที่ทำได้		\bar{X}_2/\bar{X}_1	t	sig
	\bar{X}_1	S.D.	\bar{X}_2	S.D.			
การดำเนินงานด้วยความพอประมาณ	4.50	.51	4.12	.60	0.92	12.31	.001
การดำเนินงานด้วยความมีเหตุผล	4.54	.52	4.21	.64	0.93	10.41	.001
การดำเนินงานด้วยการมีภูมิคุ้มกัน	4.58	.53	4.26	.71	0.93	8.83	.001
รวม	4.54	.49	4.20	.62	0.93	11.43	.001

**p < .05

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = .49) สูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับการดำเนินงานที่โรงเรียนทำได้ ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = .62) ทั้งนี้ เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญของการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับการดำเนินงานที่โรงเรียนทำได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความแตกต่างนี้ชี้ให้เห็นว่าประสิทธิผลในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ประมาณร้อยละ 93

2. ผลการศึกษาปัจจัยที่ยับยั้งและส่งเสริมการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในจังหวัดปทุมธานี

ผลการศึกษาปัจจัยที่ยับยั้งและส่งเสริมการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในจังหวัดปทุมธานี จำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มครูผู้รับผิดชอบโครงการเศรษฐกิจพอเพียงฯ และกลุ่มครูผู้มีส่วนร่วมโครงการเศรษฐกิจพอเพียงฯ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ปัจจัยที่ยับยั้งและส่งเสริมการบริหารงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี จำแนกตามกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบโครงการเศรษฐกิจพอเพียงฯ และครูผู้มีส่วนร่วมโครงการเศรษฐกิจพอเพียงฯ

ปัจจัย	ผู้บริหารสถานศึกษา n = 71	ครูผู้รับผิดชอบโครงการ n = 50	ครูผู้มีส่วนร่วม n = 45
ปัจจัยที่ยับยั้ง			
1. การผลักดันนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัดขาดความชัดเจนและต่อเนื่อง	29	18	15
2. งบประมาณมีจำกัด	15	13	12
3. บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจ ความเชี่ยวชาญในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีไม่เพียงพอ	13	10	12
4. พื้นที่และทรัพยากรของโรงเรียนมีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอ	8	-	5
5. การขาดการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายอย่างจริงจังทั้งผู้ปกครอง ภาครัฐ หรือหน่วยงานต่าง ๆ	2	8	-
6. เน้นการใช้เทคโนโลยีมากกว่าหลักคิด	1	1	1
7. หลักสูตร ตัวชี้วัดไม่เอื้อในการสอนแบบบูรณาการ			1

ตารางที่ 4 ปัจจัยที่ยับยั้งและส่งเสริมการบริหารงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี จำแนกตามกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบโครงการเศรษฐกิจพอเพียงฯ และครูผู้มีส่วนร่วมโครงการเศรษฐกิจพอเพียงฯ (ต่อ)

ปัจจัย	ผู้บริหารสถานศึกษา	ครูผู้รับผิดชอบโครงการ	ครูผู้มีส่วนร่วม
ปัจจัยที่ส่งเสริม			
1. การขับเคลื่อนนโยบายของต้นสังกัดอย่างต่อเนื่อง และการให้แนวทางในการพัฒนาที่เป็นไปได้	20	13	13
2. การสนับสนุนงบประมาณที่ใช้ในการบริหารจัดการ	17	12	10
3. การพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ	14	10	8
4. การสร้างเครือข่ายความร่วมมืออย่างจริงจังกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก	11	7	7
5. การใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน การนำทรัพยากรที่มีอยู่ ผู้นำชุมชนที่มีความสามารถมาทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด	-	4	3
6. การกำหนดแผนปฏิบัติการ ผู้รับผิดชอบ และการติดตามนิเทศตรวจสอบที่ต่อเนื่อง	-	4	2
7. มีการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	9	-	-
8. ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน	-	-	2

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยที่ยับยั้งและปัจจัยที่ส่งเสริมการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนที่บุคคลทั้ง 3 กลุ่ม มองในประเด็นเดียวกัน ดังนี้ ปัจจัยที่ยับยั้งการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในจังหวัดปทุมธานี คือ 1) การผลักดันนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัดขาดความชัดเจนและต่อเนื่อง 2) บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจ ความเชี่ยวชาญในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและมีไม่เพียงพอ และ 3) งบประมาณมีจำกัดและส่วนปัจจัยที่ส่งเสริมการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในจังหวัดปทุมธานี คือ 1) การขับเคลื่อนนโยบายของต้นสังกัดอย่างต่อเนื่อง และการให้แนวทางในการพัฒนาที่เป็นไปได้ 2) การสนับสนุนงบประมาณที่ใช้ในการบริหารจัดการ 3) การพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ และ 4) การสร้างเครือข่ายความร่วมมืออย่างจริงจังกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก

3. ผลการวิเคราะห์เสนอแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี

3.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษา เสนอแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน ดังนี้

3.1.1 วางนโยบายที่สำคัญในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงฯ โดยบรรจุ

โครงการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

3.1.2 พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่บูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ได้จริง จัดทำแผนการเรียนรู้ สอดแทรกความรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.1.3 ให้การสนับสนุนงบประมาณจากต้นสังกัด และจัดหาแหล่งเงินทุนเพื่อช่วยในการสนับสนุนการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงวิทยาการที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.1.4 นำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้โดยคำนึงถึงผลสัมฤทธิ์และความคุ้มค่าเพื่อให้เกิดประโยชน์และเกิดประโยชน์อันสูงสุด

3.1.5 สร้างความรู้ความเข้าใจให้บุคลากรในองค์กรรับรู้ร่วมกัน ประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย

3.2 ครูผู้รับผิดชอบโครงการเศรษฐกิจพอเพียงฯ โดยตรง

ครูผู้รับผิดชอบโครงการเศรษฐกิจพอเพียงฯ โดยตรงเสนอแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน ดังนี้

3.2.1 มีการขับเคลื่อนนโยบาย แนวทางในการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา และควรดำเนินตามหลักการ PDCA มีการวางแผนและปฏิบัติตามแผนงาน

3.2.2 สนับสนุนให้ความรู้เรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับบุคลากรในสถานศึกษา การที่บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะสามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3.2.3 มีการสนับสนุนอย่างจริงจัง และประสานความร่วมมือในทุกภาคส่วนทั้งผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การพัฒนาไปในแนวทางเดียวกัน

3.2.4 มีการจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอ มีแนวทางการบริหารด้านงบประมาณที่ชัดเจน

3.2.5 มีแผนโครงสร้างการบริหารทรัพยากรบุคคลที่เหมาะสม ใช้ครูให้เหมาะกับวิชาชีพ

3.3 ครูผู้มีส่วนร่วมในโครงการเศรษฐกิจพอเพียงฯ

ครูผู้มีส่วนร่วมในโครงการเศรษฐกิจพอเพียงฯ เสนอแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน ดังนี้

3.3.1 จัดสรรงบประมาณให้พอเพียงสำหรับพัฒนาการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน

3.3.2 พัฒนาความรู้ความสามารถในการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนให้แก่บุคลากร

3.3.3 กำหนดนโยบายการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน มีแผนงาน โครงการจากต้นสังกัดรองรับ และผลักดันให้มีการทำแผนและดำเนินการตามแผน

3.3.4 มีการประชุม วางแผน กำหนดทิศทางการทำงานร่วมกันระหว่างครู ผู้บริหาร นักเรียน รวมถึงกรรมการสถานศึกษา ชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน

3.3.5 บูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการเรียนการสอน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. จากผลการประเมินประสิทธิผลการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี เมื่อพิจารณาจากความแตกต่างของระดับความสำคัญของการดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับระดับการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้ผลการศึกษา พบว่าระดับความสำคัญของการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในจังหวัดปทุมธานี สูงกว่าระดับที่ได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า ในการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานีควรมีการส่งเสริมให้โรงเรียนเห็นถึงความสำคัญของการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานโรงเรียนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมีผลการดำเนินงานที่ได้ต่ำกว่าระดับความสำคัญที่คาดหวังหรือตั้งเป้าหมายไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญญาวุธ สุวัทธิ พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ 1) องค์ประกอบด้านการบริหารงานนโยบายตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) องค์ประกอบด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) องค์ประกอบด้านการบริหารงานงบประมาณตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) องค์ประกอบด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 5) องค์ประกอบด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งการบริหารงานที่จำเป็นต้องพัฒนามี 3 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) ด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) ด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (อัญญาวุธ สุวัทธิ, 2565)

2. ปัจจัยที่ยับยั้งและส่งเสริมการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในจังหวัดปทุมธานี ได้แก่ การผลักดันนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัดที่ขาดความชัดเจนและต่อเนื่อง การขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจ ความเชี่ยวชาญในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและมีไม่เพียงพอ และการมีงบประมาณมีจำกัด จากปัจจัยยับยั้งที่กล่าวมาจึงมีความเป็นไปได้ที่การดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานีไม่มีประสิทธิผล ส่วนหนึ่งอาจเกิดมาจากปัจจัยเหล่านี้ ดังนั้น เพื่อให้การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารงานโรงเรียนมีประสิทธิผล ต้องดำเนินการขับเคลื่อนไปด้วยกันทั้งด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป เมื่อพิจารณาข้อค้นพบประเด็นเรื่องปัจจัยยับยั้งและส่งเสริมการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน ได้แก่ ความชัดเจนและความต่อเนื่องของการผลักดันนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากต้นสังกัดรวมถึงแนวทาง การพัฒนาที่เป็นไปได้ การสนับสนุนงบประมาณในการบริหารจัดการ และความรู้ความสามารถของครูและบุคลากรในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีประเด็นการอภิปรายเป็นลำดับดังต่อไปนี้ 1) การขับเคลื่อนนโยบายหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียนของต้นสังกัดเป็นทั้งปัจจัยยับยั้งและปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ เพราะนโยบายเป็นเครื่องมือสำคัญในฐานะเครื่องชี้นำการวางแผนการบริหารงานขององค์กร แนวทางการดำเนินงานที่ต้องการบรรลุเป้าหมายตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด ดังนั้นหากต้องการให้กลายเป็นปัจจัยที่ส่งเสริม หน่วยงานที่รับผิดชอบจำเป็นต้องมีการถ่ายทอดนโยบายสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ชัดเจน รวมถึงมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ซึ่งผู้บริหารต้องมีความตั้งใจจริง มีความรู้ความสามารถ เข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้ รวมทั้งเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เช่น 1) แปลงนโยบายเป็นแนวทางปฏิบัติและกำหนดมาตรฐานการนำไปปฏิบัติ ทั้งนี้ ควรพิจารณาความสอดคล้องกับนโยบายอื่น ๆ หากบูรณาการกันได้จะทำให้ลดภาระงานให้แก่ครูและบุคลากร

ซึ่งการบริหารจัดการสิ่งเหล่านี้จะแตกต่างกันไปตามบริบทของโรงเรียน 2) ปฏิบัติได้ตามกฎ ระเบียบ แนวทาง คำแนะนำ คำสั่งและนโยบายองค์กร 3) ระบุตัวชี้วัดและตัวชี้วัดเพื่อประเมินประสิทธิผลในการดำเนินงานและผลกระทบของนโยบาย 4) ประสานทรัพยากรและสร้างขีดความสามารถของบุคลากรในการดำเนินนโยบาย 5) กำกับติดตาม ประเมินการนำนโยบายไปปฏิบัติและรับรองการปฏิบัติตามนโยบาย และ 6) สนับสนุนความยั่งยืน หลังการดำเนินการของนโยบาย ทั้งนี้สิ่งที่ช่วยให้เกิดความยั่งยืนคือ การเข้ามามีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตั้งแต่เริ่มนโยบาย การดำเนินงาน ตลอดจนการใช้ผลการประเมินให้เป็นวงจรรอบนโยบาย ดังที่ Patton, M. Q. กล่าวว่า การประเมินควรตัดสินใจจากประโยชน์ใช้สอยและการใช้งานจริง โดยพิจารณาอย่างรอบคอบว่าทุกสิ่งที่ทำตั้งแต่ต้นจนจบจะส่งผลต่อการใช้งานอย่างไร และไม่ได้ใช้สิ่งที่เป็นนามธรรม การมุ่งเน้นในการประเมินที่เน้นการใช้งานจึงอยู่ที่จุดประสงค์การใช้งานโดยที่ผู้ใช้ต้องการ (Patton, M. Q., 2013) ดังนั้นเพื่อให้การขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนตามนโยบายควรนำการประเมินเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปขับเคลื่อนการบริหารงานทั้ง 4 ด้านพร้อมกัน คือ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป 2) การสนับสนุนงบประมาณในการบริหารจัดการ ประเด็นนี้ก็เป็นทั้งปัจจัยที่ยับยั้งและปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธวัชชัย งามเสงี่ยม ที่พบว่า การบริหารงบประมาณปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมโครงการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน และเป็นปัจจัยที่อธิบายร่วมกับปัจจัยด้านการบริหารงานบุคคล ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านการบริหารงานทั่วไป และปัจจัยด้านการบริหารงานวิชาการ (ธวัชชัย งามเสงี่ยม, 2561) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการบริหารงานด้านงบประมาณเป็นเรื่องสำคัญของการขับเคลื่อนให้แผนงาน / โครงการ/ กิจกรรม ของสถานศึกษาให้สามารถดำเนินการไปได้ตามแผนที่วางไว้ และการวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณจะส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของสถานศึกษา 3) ความรู้ความสามารถของครูและบุคลากรในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประเด็นนี้ก็เป็นทั้งปัจจัยที่ยับยั้งและปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธวัชชัย งามเสงี่ยม ที่พบว่า การบริหารงบประมาณปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมโครงการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน และเป็นปัจจัยที่อธิบายร่วมกับปัจจัยด้านการบริหารงานบุคคล ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านการบริหารงานทั่วไป และปัจจัยด้านการบริหารงานวิชาการ (ธวัชชัย งามเสงี่ยม, 2561) กล่าวคือ ถ้าครูและบุคลากรขาดทักษะ ความรู้ความสามารถและมีไม่เพียงพอ การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนก็ไม่สัมฤทธิ์ผล ในทางตรงข้าม ถ้ามีก็จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสัมฤทธิ์ผล การพัฒนาความรู้ความสามารถของครูและบุคลากรมีหลายแนวทางทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพที่เป็นอยู่ของโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญญาวุธ สุวัตถิ ที่พบว่า การบริหารงานด้านบุคคลมีความต้องการจำเป็นต่อการขับเคลื่อนการบริหารงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น การวางกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาความรู้ความสามารถของครูและบุคลากรจึงเป็นสิ่งจำเป็น และได้กำหนดเป็นประเด็นกลยุทธ์การพัฒนาบุคลากรให้สามารถเป็นที่เลี้ยงในการพัฒนาสถานศึกษาอื่นให้เป็นสถานศึกษาพอเพียงได้ โดยการพัฒนาศูนย์บุคลากรด้วยการอบรมขยายผลให้ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งจัดทำแผนและดำเนินการตามแผนในการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นสถานศึกษาพอเพียง (อัญญาวุธ สุวัตถิ, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศาลินา บุญเกื้อ และนันทกาญจน์ ชินประหัชช์ ที่ได้เสนอแนะการพัฒนาความรู้ความสามารถของครูและบุคลากรในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ ดังนี้ 1) พัฒนาครูแกนนำให้มีความรู้ความสามารถในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ เช่น อบรม การศึกษาดูงาน เรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้าน ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อเป็นผู้มีภูมิคุ้มกันที่ดี ส่งเสริม สนับสนุนผู้อื่นให้หันมาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นหลักคิดในวิถีชีวิต และนำไปสู่แนวทางในการจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อ

พัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) จัดให้มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์อันเป็นกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) ของโรงเรียน 3) จัดให้ครูและบุคลากรได้เข้ารับการอบรมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน รวมทั้งจัดให้มีการศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มพูนความรู้ 4) ส่งเสริมให้ครูได้เป็นวิทยากร และโค้ชหรือพี่เลี้ยงเพื่อสร้างทักษะการถ่ายทอดและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และประสบการณ์ในการทำงานให้กับผู้ปกครอง และชุมชนตลอดจนหน่วยงานอื่น ๆ ที่มาศึกษาดูงาน และ 5) สนับสนุนให้ครูแกนนำที่ได้รับการอบรมมาถ่ายทอดและต่อยอดให้กับครูทุกคนในโรงเรียน และดำเนินการพัฒนาครูใหม่ (ครูย้ายมาใหม่และบรรจุใหม่) ด้วยการจัดการประชุมปฏิบัติการให้ความรู้ความเข้าใจในการออกแบบการจัดการเรียนรู้บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ศาลินา บุญเกื้อ และนันทกาญจน์ ชินประห์ชัย, 2557) และ 4) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การดำเนินงานในโรงเรียนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายทั้งในโรงเรียน (ผู้บริหาร ครู บุคลากรสนับสนุน และนักเรียน) และชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธวัชชัย งามเสงี่ยม พบว่า ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมโครงการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน (ธวัชชัย งามเสงี่ยม, 2561)

3. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี หลักฐานได้แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผู้บริหารสถานศึกษา ได้เสนอแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน ดังนี้ 1) วางนโยบายที่สำคัญในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงฯ มีแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง 2) พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่บูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) ให้การสนับสนุนงบประมาณจากต้นสังกัด และจัดหาแหล่งเงินทุนเพื่อช่วยในการสนับสนุนการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) นำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้โดยคำนึงถึงผลสัมฤทธิ์และความคุ้มค่าเพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อันสูงสุด และ 5) สร้างความรู้ความเข้าใจให้บุคลากรในองค์กรประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย 2) ด้านครูผู้รับผิดชอบโครงการเศรษฐกิจพอเพียงฯ โดยตรง ได้เสนอแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน ดังนี้ 1) มีการขับเคลื่อนนโยบาย แนวทางในการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา และควรดำเนินตามหลักการ PDCA มีการวางแผนและปฏิบัติตามแผนงาน 2) สนับสนุนให้ความรู้เรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับบุคลากรในสถานศึกษา ไปบูรณาการกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) มีการสนับสนุนอย่างจริงจัง และประสานความร่วมมือในทุกภาคส่วน 4) มีการจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอ และมีแนวทางการบริหารด้านงบประมาณที่ชัดเจน และ 5) มีแผนโครงสร้างการบริหารทรัพยากรบุคคลที่เหมาะสม 3) ด้านครูผู้มีส่วนร่วมในโครงการเศรษฐกิจพอเพียงฯ ได้เสนอแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน ดังนี้ 1) จัดสรรงบประมาณให้พอเพียง 2) พัฒนาความรู้ความสามารถในการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนให้แก่บุคลากร 3) กำหนดนโยบายการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน ผลักดันให้มีการทำแผนและดำเนินการตามแผน และ 4) มีการประชุม วางแผน กำหนดทิศทางการดำเนินระหว่างครู ผู้บริหาร นักเรียน รวมถึงกรรมการสถานศึกษา ชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ที่แสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การดำเนินงานในโรงเรียนได้ผลดี สอดคล้องกับกรณีศึกษาตัวอย่างความสำเร็จของการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในโครงการชุมชนตั้งที่นิชชา เรืองเกตุ นำเสนอเป็นกรณีตัวอย่างความสำเร็จของการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในโครงการชุมชนร่วมใจเกษตรเพื่ออาหารกลางวันของโรงเรียนบ้านเขาไม้เกวียน ตัวอย่างนี้ขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของหลายฝ่ายทั้งในโรงเรียนและองค์กรภายนอก คือ ผู้นำชุมชน กองอำนวยการ

นายการักษาความมั่นคงภายในจังหวัดสระบุรี โดยร่วมกันพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียน สนับสนุนแนวทางการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารงานวิชาการ งานบุคคล งานบริหารทั่วไป และงานงบประมาณ ในการจัดการศึกษาเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต โดยเฉพาะเรื่องของการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงที่ไม่เน้นการเรียนรู้เฉพาะภายในห้องเรียนเท่านั้น แต่รวมถึงพัฒนาเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรเพื่อให้นัก ๆ ได้อาหารกลางวันปลอดภัยช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายและเป็นการช่วยเพิ่มทักษะชีวิตให้แก่เด็กนักเรียนด้วย (ณิชา เรื่องเกตุ, 2564)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า การประเมินประสิทธิผลการดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี มีระดับความสำคัญของการดำเนินงานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี สูงกว่าระดับการดำเนินงานที่ทำได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความแตกต่างนี้ชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนมีประสิทธิผลในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ประมาณร้อยละ 93.2) ปัจจัยที่ยับยั้งและส่งเสริมการดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี มีปัจจัยที่ยับยั้งและปัจจัยที่ส่งเสริมการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนที่บุคคลทั้ง 3 กลุ่มมองในประเด็นเดียวกัน คือ 1) การขับเคลื่อนนโยบายของต้นสังกัดอย่างต่อเนื่อง และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานีหลักฐาน ได้แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผู้บริหารสถานศึกษา 2) ด้านครูผู้รับผิดชอบโครงการเศรษฐกิจพอเพียงฯ โดยตรง 3) ด้านครูผู้มีส่วนร่วมในโครงการเศรษฐกิจพอเพียงฯ ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ที่แสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การดำเนินงานในโรงเรียนได้ผลดี แนวทางในการพัฒนาที่เป็นไปได้และชัดเจน 2) การสนับสนุนงบประมาณที่ใช้ในการบริหารจัดการ และ 3) การมีครูและบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเพียงพอ จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาควรจัดให้มีการพัฒนาและส่งเสริมความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการนำหลักการไปใช้ในทางปฏิบัติให้แก่บุคลากรทางการศึกษาเพื่อนำมาปรับใช้ในการจัดการศึกษา ดำเนินกิจกรรมการสอน และในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ 2) สถานศึกษาควรมีการจัดทำแผนปฏิบัติงาน แผนการจัดการเรียนรู้วิชาการที่ส่งเสริมการบูรณาการการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนที่ชัดเจน การจัดสรรงบประมาณและบุคลากรที่รับผิดชอบ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสื่อสารการติดตามตรวจสอบและประเมินผลอย่างเป็นระบบรวมทั้งการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง นโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 - 2568 และนโยบายระยะเร่งด่วน (Quick Win) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤศจิกายน 2566 จาก <https://shorturl.at/2HI69>
- เฉลิม ธนาวุฒิกุล. (2565). สภาพการบริหารสถานศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาในอำเภอแม่เมาะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยพะเยา.

- ฐาปณิตา สว่างศรี และจำเนียร พลหาญ. (2566). แนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด. วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 7(1), 415-427
- ณิชา เรืองเกตุ. (2564). เดินหน้าปฏิรูป ช่วงไทยแลนด์เฟิร์ส ตอน โครงการชุมชนร่วมใจเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โรงเรียนบ้านเขาไม้แก้วียน. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2567 จาก <https://youtu.be/NsGP8OJdwPw>
- ธวัชชัย งามเสงี่ยม. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมโครงการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธารา พิลาแสง และพา อักษรเสื่อ. (2562). กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 12(1), 1-12.
- บัณฑิต ตาวุ่น และประจบ ขวัญมัน. (2565). การประเมินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนขนาดกลาง สหวิทยาเขตเมืองสองคลอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2567 จาก <https://shorturl.asia/EucA8>
- ปรียานุช ธรรมปิยา. (2558). การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา (พ.ศ. 2549 - พ.ศ.2557). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง จำกัด.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2567). เศรษฐกิจพอเพียง. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2567 จาก <https://www.chaipat.or.th/publication/publish-document/sufficiency-economy.html>
- ศาลินา บุญเกื้อ และนนทกาญจน์ ชินประห์ษฐ์. (2557). ภาพความสำเร็จของการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิสถิตินุถ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- อัษฎาวุธ สุวัตถิ. (2565). กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อัษฎาวุธ สุวัตถิ และคณะ. (2565). การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 9(1), 170-186.
- Alkin, M. C. (1970). Evaluation of short-term training in rehabilitation Retrieved January 15, 2024 from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED057208.pdf>
- Patton, M. Q. (2013). Complete utilization-focused evaluation checklist: Seventeen steps to evaluations that are useful- and actually used. Retrieved January 15, 2024 from <https://wmich.edu/sites/default/files/attachments/u350/2018/ufe-patton.pdf>